

Tussen hulp en hype. De inzet van opsporingsberichtgeving in ontvoeringszaken (2014). Y. Schoenmakers, J. Doekhie en J. Knotter (Yvette Schoenmakers Onderzoek en Advies, Weesp). Politiekunde 66

Doelstelling

Het doel van het uitgevoerde verkennende onderzoek is om de bestaande ervaringen met de inzet van opsporingsberichtgeving in (mogelijke) ontvoeringszaken in kaart te brengen.

Hoofdvraag

Hoe verloopt de inzet van opsporingsberichtgeving in opsporingsonderzoeken naar urgente vermissingen en ontvoeringen en welke lessen zijn hierbij te leren voor de politiepraktijk?

De probleemstelling valt uiteen in deelvragen, onderverdeeld in drie hoofdthema's: bestaande werkwijzen en richtlijnen, praktijkervaringen, en implicaties en randvoorwaarden.

Methoden van onderzoek

- literatuur- en documentstudie
- casestudies (N=8)
- semi-gestructureerde diepte-interviews (N=30)

Samenvatting

Opsporingsberichtgeving is een opsporingsmiddel in strafvorderlijke zin, waarbij via de media en andere openbare berichten de hulp van het publiek wordt ingeroepen, om voor het opsporingsonderzoek relevante informatie te verkrijgen. De veiligheid van het slachtoffer is de belangrijkste overweging voor OM en recherche voor de inzet van opsporingsberichtgeving bij ontvoeringszaken. Het opsporingsteam maakt voortdurend een moeilijke afweging van risico's tegen opbrengsten van het via media en andere openbare berichten inroepen van de hulp van het publiek. Die risico's maken recherche en OM soms terughoudend. Terugvinden van het slachtoffer is dan ook een belangrijk overgangsmoment in het gebruik van opsporingsberichtgeving; vóór en ná dat overgangsmoment wordt het met een ander doel en op andere wijze ingezet. Dat concluderen de onderzoekers na bestudering van acht Nederlandse ontvoeringszaken en gesprekken met dertig respondenten van politie en justitie.

Een belangrijke vraag in het onderzoek was met welk doel de berichtgeving wordt ingezet en in welke fase van het opsporingsonderzoek dit gebeurt. Ook is er gekeken naar de mogelijke risico's en wat het middel heeft opgeleverd. Voor de politie begint een ontvoeringszaak vaak met een melding van een persoonsvermissing. Dit kan later een ontvoering blijken te zijn. Bij ontvoeringen kan gedacht worden aan een losgeldontvoering met winstoogmerk, ontvoering met ideologisch motief, ontvoering in het criminele circuit, relationele ontvoering (schaking), een ouder-kindontvoering en ontvoeringen met een seksueel motief.

De belangrijkste overweging bij het al dan niet inzetten van opsporingsberichtgeving is de veiligheid van het slachtoffer. Andere overwegingen om al dan niet tot inzet over te gaan, zijn de snelheid en het bereik van opsporingsberichtgeving, de privacy van de betrokkenen (proportionaliteit), in hoeverre er alternatieve rechtermiddelen inzetbaar zijn (in plaats van of juist in combinatie met opsporingsberichtgeving), welke tactische informatie er beschikbaar is, de nieuwsaarde van het bericht, of de zaak al door de media wordt belicht en het voorkomen van negatieve beeldvorming over de politieaanpak. Een reden om van opsporingsberichtgeving af te zien is vooral het risico dat de daders het slachtoffer wat zullen aandoen als er berichten in de media komen.

Uit de interviews blijkt dat de recherche en het OM met name vanwege het veronderstelde risico voor het slachtoffer soms terughoudend zijn in het inzetten van opsporingsberichtgeving. Terugvinden van het slachtoffer vormt dan ook een belangrijke 'knip' in het politieonderzoek. Opsporingsberichtgeving wordt vóór en ná dat overgangsmoment met een ander doel en op andere wijze ingezet. In de eerste fase van het onderzoek zijn de doelstellingen vooral het zoeken naar getuigen en/of informatie over het gebeurde. Na het vinden van het slachtoffer zijn er andere tactische doelstellingen, zoals een specifieke informatievraag betreffende bewijsmateriaal. Uit de acht bestudeerde ontvoeringszaken is overigens niet gebleken dat opsporingsberichtgeving inderdaad een gevaar voor het leven van het slachtoffer oplevert. In de zaken waarin het slachtoffer overleed, gebeurde dit al voordat opsporingsberichtgeving werd ingezet.

De waarde van opsporingsberichtgeving is vooral gelegen in de snelheid waarmee een grote groep bereikt kan worden, of dat juist een zeer specifieke doelgroep kan worden aangesproken. Er wordt vooral een combinatie van verschillende middelen aangeraden. Sociale media worden in de praktijk als belangrijk middel gezien, waar nog meer gebruik van gemaakt kan worden. Opsporingsberichtgeving staat niet op zichzelf: het zal worden opgevolgd of gecombineerd met andere rechtermiddelen. Uit het onderzoek blijkt dat de opsporingsberichtgeving het meeste opleverde wanneer er een zeer concrete informatievraag gedaan werd, zoals over een specifiek type auto met een bepaald kenteken.